

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาถึงแนวทางการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตั้งแต่บทที่ 1 ถึงบทที่ 5 เป็นการศึกษาที่เริ่มจากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ความหมายและประวัติความเป็นมาของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนประวัติของการให้ความคุ้มครองทางภูมิศาสตร์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามมาตรฐานของหลักเกณฑ์ระหว่างประเทศและในต่างประเทศ ตลอดจนกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และที่เป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาในเรื่องนี้คือ ข้อพิจารณารูปแบบของกฎหมายไทยที่เหมาะสมในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวนี้ ทำให้ได้ข้อสรุปที่เป็นสาระสำคัญของในแต่ละบทดังกล่าว ตลอดจนเมื่อศึกษาถึงหลักเกณฑ์ที่เป็นสาระสำคัญดังกล่าวแล้ว จึงสามารถเสนอแนะถึงประเด็นสำคัญต่าง ๆ ที่จะนำมาเป็นข้อพิจารณาเพื่อบัญญัติกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยที่มีประสิทธิภาพ มีความเหมาะสมกับสภาพของการคุ้มครองสิทธิลักษณะนี้ในไทย และมีความเป็นไปได้ในการบังคับใช้กฎหมายลักษณะนี้ต่อไป

สรุป

ในความหมายและประวัติความเป็นมาของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และการคุ้มครองสิทธิที่เกี่ยวข้อง จะแยกศึกษาออกเป็นสองส่วน โดยในส่วนแรกจะเป็นเรื่องความหมายของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ตามกฎหมายไทยในมาตรา 7 (2) แห่งพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า 2534 ที่ได้มีคำว่าชื่อทางภูมิศาสตร์ด้วยเช่นกัน เพียงมิได้มีคำนิยามไว้แต่อย่างใด โดยความหมายของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้ ก็ต้องใช้นิยามของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จากข้อตกลง TRIPs อีกทั้งในอดีตที่ผ่านมาก็ได้มีการให้ความคุ้มครองสิทธิที่เกี่ยวข้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ในการศึกษาถึงความหมายของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้ ก็ควรอย่างยิ่งที่จะศึกษาถึงสิทธิในลักษณะดังกล่าวด้วยเช่นกัน เช่น “ เครื่องหมายแหล่งกำเนิด ” (Appellation of Origin) และ “ สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา ” (Indication of Source) ตลอดจนยังจะต้องศึกษาเปรียบเทียบกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาอื่น ๆ ตามข้อตกลง TRIPs อีกด้วย และนอกจากนี้ยังมีการคุ้มครองสิทธิในลักษณะเดียวกันนี้ ตามกฎเกณฑ์ของสหภาพยุโรปด้วยเช่นกัน และส่วนที่สองในเรื่องประวัติความเป็นมาของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และประวัติการให้ความคุ้มครองสิทธิในลักษณะนี้ ที่แต่เดิมยังไม่มีอนุสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศใดที่กล่าวถึงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แต่อย่างใด เริ่มจะมีการใช้คำว่าสิ่ง

บ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในการเจรจาอนุสัญญาของ WTO ซึ่งมีที่มาจาก การป้องกันการค้าสินค้าปลอมแปลง และได้มีการพัฒนาการคุ้มครองสิ่งลักษณะนี้โดย WTO โดยพิจารณาจากประเด็นข้อพิพาทของประเทศต่าง ๆ ถึงการใช้และการคุ้มครองสิทธิลักษณะนี้ จนกระทั่งได้มีการผสมผสานแนวความคิดในการคุ้มครอง และในที่สุดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ถูกกำหนดขึ้นมาให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศที่มีบทบาทในการเจรจาระหว่างประเทศ ในการคุ้มครองสิทธิลักษณะนี้ และในส่วนของประวัติการให้ความคุ้มครองสิทธิลักษณะนี้ ก็เป็นการศึกษาถึงความ เป็นมาว่าสิทธิลักษณะนี้มีวิวัฒนาการในการให้ความคุ้มครองอย่างไร ซึ่งต้องย้อนไปถึงอดีตที่มี การสร้างกฎหมายที่กว้างๆไว้คุ้มครองสิทธิลักษณะนี้ ที่มีได้คุ้มครองสิทธิลักษณะโดยตรง โดยมีการคุ้มครองภายใต้กฎหมายเครื่องหมายการค้า แต่ต่อมาได้มีการแยกการคุ้มครองออกมาจาก กฎหมายเครื่องหมายการค้า ซึ่งในประวัติการให้ความคุ้มครองนี้จะศึกษาถึงฝรั่งเศสเป็นหลัก เพราะมีความโดดเด่น และมีวิวัฒนาการในการให้ความคุ้มครองสิทธิลักษณะนี้มาอย่างเป็นขั้นตอน โดยเฉพาะแนวคิดในการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิด (Appellation of Origin) ที่มีมาตั้งแต่ ยุคกลาง จนต่อมาพื้นที่ในการปลูกองุ่นและผลิตไวน์ ได้เริ่มขยายชื่อเสียงออกไปสู่ประเทศต่าง ๆ ซึ่งกฎหมายส่วนนี้ของฝรั่งเศสในช่วงต้นก็มีได้กล่าวถึงในส่วนของคุณภาพของสินค้าแต่อย่างใด ตลอดจนอยู่ภายใต้กฎหมายเครื่องหมายการค้าอีกด้วย จนกระทั่งในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ระบบ ทางเศรษฐกิจการค้าได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เป็นเหตุให้ผู้ผลิตสินค้ามีเอาเปรียบทางการค้า โดยผลิตสินค้าคุณภาพต่ำแต่ใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์ออกมาจำหน่ายอันเป็นการแข่งขันกับผู้ที่มีสิทธิใช้ ชื่อทางภูมิศาสตร์อย่างแท้จริง ช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ฝรั่งเศสจึงได้ผลักดันกฎหมายที่ใช้คุ้มครอง สิทธิลักษณะนี้ออกมาใช้บังคับเพื่อให้การคุ้มครองทั้งผู้ผลิตสินค้า และผู้บริโภคสินค้าที่ ใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์

การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามมาตรฐานของหลักเกณฑ์ระหว่างประเทศ ในการ ศึกษาในส่วนนี้นอกจากจะศึกษาถึงหลักเกณฑ์ข้อตกลง TRIPs ในส่วนของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์ตาม WTO ที่ถือเป็นประเด็นสำคัญของการศึกษาเพื่อรองรับพันธกรณีตามข้อตกลงนี้ แล้ว ยังได้ศึกษาถึงหลักเกณฑ์ระหว่างประเทศอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์ที่มีอยู่ก่อนข้อตกลง TRIPs ซึ่งอยู่ในรูปแบบของอนุสัญญา และความตกลงระหว่าง ประเทศนี้ด้วย เช่น อนุสัญญากรุงปารีส (Paris Convention) ความตกลงแมดริด (Madrid Agreement) ความตกลงลิสบอน (Lisbon Convention) ตลอดจนกรอบขององค์การทรัพย์สิน ทางปัญญาโลก (WIPO) เพื่อจัดเตรียมในการยกร่างการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งผู้เขียน ขอสรุปเนื้อหาของหลักเกณฑ์ระหว่างประเทศดังนี้

1. อนุสัญญากรุงปารีส

นับว่าเป็นอนุสัญญาที่ให้การคุ้มครองสิทธิในลักษณะที่เก่าแก่ที่สุด (ประมาณหนึ่งร้อยปีเศษ) และมีสมาชิกมากกว่า 100 ประเทศ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา โดยใช้ชื่อว่า ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (Industrial Property) ซึ่งรวมไปถึงการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาหรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิด (Indication of Source or Appellation of Origin) กับการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมทางการค้า (Unfair Competition) ด้วย โดยมีหลักเกณฑ์พื้นฐานที่สำคัญคือประเทศสมาชิกต้องให้การคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินอุตสาหกรรมต่อคนชาติของประเทศสมาชิกในอนุสัญญากรุงปารีสนี้ด้วย ตามหลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) ส่วนในบทบัญญัติของอนุสัญญานี้ พบว่ามีได้ให้การคุ้มครองสิทธิลักษณะนี้โดยตรง แต่เป็นการคุ้มครองตามหลักเกณฑ์ที่ว่าด้วยการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมเป็นหลัก ทั้งนี้ภายใต้อนุสัญญากรุงปารีส ไม่มีบทบัญญัติที่ใช้ห้ามมิให้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาหรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดกลายเป็นชื่อสามัญ (Generic Name) แต่อย่างใด

2. ความตกลงแมดริด

ถือเป็นความตกลงพิเศษภายใต้กรอบงานของอนุสัญญากรุงปารีสในการกำหนดรายละเอียดเพื่อให้คุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา (Indication of Source) โดยเฉพาะ โดยเปิดโอกาสให้ประเทศสมาชิกของอนุสัญญากรุงปารีสเข้าร่วมเป็นสมาชิกความตกลงนี้ได้ แต่ความตกลงแมดริดกลับมีประเทศสมาชิกเพียง 32 ประเทศเท่านั้น ในเนื้อหาที่เป็นบทบัญญัติของความตกลงนี้พบว่ามาตรการบังคับใช้สิทธิของเอกชน มีขอบเขตจำกัดกว่าอนุสัญญากรุงปารีส ซึ่งภายใต้ความตกลงแมดริดเอกชนไม่สามารถที่จะร้องขอให้ยึดสินค้าที่มีการบ่งชี้ที่ผิดหรือการปลอมแปลงสิ่งบ่งชี้โดยตรงได้ในส่วนของการคุ้มครองนั้น ความตกลงนี้กำหนดให้ศาลในแต่ละประเทศสมาชิกมีอำนาจที่จะพิจารณาว่าสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาใดได้กลายสภาพเป็นชื่อสามัญ แต่มีข้อยกเว้นที่สินค้าประเภทไวน์จะไม่อยู่ภายใต้ข้อกำหนดเช่นว่านี้ ก็คือสินค้าไวน์จะไม่สามารถกลายเป็นชื่อสามัญได้

3. ความตกลงลิสบอน

เป็นความตกลงที่จัดตั้งขึ้นมาภายใต้กรอบงานของอนุสัญญากรุงปารีส เพื่อให้การคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิด (Appellation of Origin) และการจดทะเบียนระหว่างประเทศไว้กับสำนักงานระหว่างประเทศขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก เพื่อสร้างมาตรฐานในการรองรับ

สิทธิของผู้ยื่นขอจดทะเบียนและนับได้ว่าเป็นความตกลง ที่มีประเทศสมาชิกน้อยมากเพียง 16 ประเทศเท่านั้น ซึ่งจำนวนสมาชิกที่มีจำกัดนี้ก็อาจมีผลมาจากการที่บทบัญญัติในความตกลงนี้เป็นการให้ความคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดอย่างเข้มงวด โดยระบุถึงเงื่อนไขและรายละเอียดปลีกย่อยไว้มาก ทำให้ประเทศที่ไม่เห็นความสำคัญของการคุ้มครองสิทธิในลักษณะนี้ ตลอดจนเมื่อเข้าเป็นสมาชิกของความตกลงและจะต้องให้การคุ้มครองสิทธิประเภทนี้แล้วเกิดความเสียเปรียบได้ จึงมีข้อจำกัดในจำนวนของประเทศสมาชิกดังกล่าว

4. ข้อตกลง TRIPs และกรอบของ WIPO ในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

โดยแต่เดิม WIPO ได้เริ่มงานเพื่อเตรียมอนุสัญญาหลายฝ่ายฉบับใหม่ ในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาและเครื่องหมายแหล่งกำเนิด (เพื่อเป็นแนวทางให้ประเทศต่าง ๆ นำไปใช้เป็นหลักเกณฑ์ภายในประเทศ) แต่ต่อมาร่างอนุสัญญาดังกล่าวนี้ได้มีการกำหนดคำนิยามใหม่โดยใช้ชื่อว่า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อให้ครอบคลุมถึงการคุ้มครองสิทธิในสองลักษณะที่มีมาแต่เดิม ตลอดจนสร้างระบบการจดทะเบียนระหว่างประเทศขึ้น จนกระทั่งร่างอนุสัญญาของ WIPO ในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้เป็นรูปร่างขึ้น ภายใต้ความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการประชุมสัมมนาเพื่อให้การคุ้มครองนี้อยู่ภายใต้ข้อตกลง TRIPs ของ WTO ในข้อตกลง TRIPs ก็จะเป็นเสมือนบทบัญญัติที่เกิดจากการประนีประนอมและการผสมผสานของหลักเกณฑ์และแนวความคิดในการคุ้มครองสิทธิลักษณะนี้ของประเทศต่าง ๆ ที่ออกมาในรูปของการเจรจาภายใต้รอบต่าง ๆ ของ WTO โดยที่ในบทบัญญัติของข้อตกลงนี้ก็มีกฎเกณฑ์พื้นฐานในการให้สมาชิกคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาแก่คนชาติของสมาชิกอื่น ที่ไม่ด้อยไปกว่าการให้ความคุ้มครองแก่คนชาติในประเทศของตน ตามหลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติเหมือนดังเช่นอนุสัญญากรุงปารีส ตลอดจนข้อตกลง TRIPs นี้ได้กำหนดให้สมาชิกให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาแก่คนชาติของประเทศทุกประเทศโดยเท่าเทียมกัน โดยทันทีและไม่มีเงื่อนไข หรือที่เรียกว่า หลักปฏิบัติเยี่ยงชาติที่รับอนุเคราะห์ยิ่ง(MFN) นอกเหนือจากหลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติอีกด้วย และโดยเนื้อหาที่เป็นพันธกรณีของข้อตกลงนี้ในเรื่องการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามมาตรา 22 ถึง 24 ที่ค่านิยามของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในมาตรา 22 วรรคแรกนี้ ประเทศสมาชิกจะมีหลักเกณฑ์ให้ความคุ้มครองสิทธิประเภทนี้ได้โดยไม่ต้องมีกฎเกณฑ์ภายในประเทศที่สอดคล้องกับคำนิยามนี้โดยเคร่งครัดแต่อย่างใดพันธกรณี ที่ถือเป็นประเด็นสำคัญของข้อตกลงนี้ก็คือ การคุ้มครองผู้บริโภคจากการทำให้เกิดความสับสนหลงผิด ในแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ของสินค้าและการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อันเป็นการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมทางการค้าตามมาตรา 22 วรรค 2 (a) (b) กับการคุ้มครองเพิ่มเติมสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับไวน์และสุราตามมาตรา 23 ที่ไทยไม่เคยมีแนวคิดและ

หลักเกณฑ์ในการคุ้มครองไวน์และสุรามาก่อน แต่จำเป็นต้องมีหลักเกณฑ์ภายในให้คุ้มครองสินค้าประเภทนี้ด้วยตามพันธกรณี

การให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือสิทธิที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ ซึ่งเป็นการศึกษาถึงรูปแบบของการคุ้มครองสิทธิลักษณะนี้ของประเทศต่าง ๆ ที่มีการให้การคุ้มครองในหลายรูปแบบ เช่น ประเทศฝรั่งเศสที่มีกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการคุ้มครองสิทธิลักษณะนี้โดยตรงและมีความเข้มงวดอันเนื่องมาจากฝรั่งเศสตระหนักดีถึงการมีสิทธิประเภทนี้ที่มีชื่อเสียงจำนวนมาก และมีพัฒนาการของกฎหมายที่ให้ความคุ้มครอง (โดยเฉพาะเครื่องหมายแหล่งกำเนิด) ที่เป็นระบบ มีหน่วยงานของรัฐ (NIAO) ที่เข้ามาควบคุมการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิด ทำให้ระบบการคุ้มครองสิทธิประเภทนี้ของฝรั่งเศสน่าจะเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับประเทศที่มีจำนวนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีชื่อเสียงเป็นจำนวนมากดังเช่นสหภาพยุโรป ที่มีกฎเกณฑ์ในการคุ้มครองสิทธิลักษณะนี้โดยตรง และมีความเข้มงวดในการคุ้มครองสิทธิ เช่นเดียวกับฝรั่งเศส โดยที่สหภาพยุโรปได้มีหลักเกณฑ์ที่ใช้คุ้มครองทั้งสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications) และชื่อแหล่งที่มา (Designation of Origin) ด้วยเช่นกัน และในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศออสเตรเลีย ที่นับได้ว่ามีรูปแบบของกฎเกณฑ์ที่ใช้คุ้มครองสิทธิประเภทนี้ แตกต่างจากสหภาพยุโรปและประเทศฝรั่งเศสอย่างสิ้นเชิง เพราะไม่มีกฎเกณฑ์ที่ใช้คุ้มครองโดยตรง มีการอาศัยหลักกฎหมายจารีตประเพณี กฎหมายเครื่องหมายการค้า (เครื่องหมายรับรอง) ตลอดจนกฎเกณฑ์อื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการคุ้มครองสิทธิประเภทนี้ ส่วนประเทศญี่ปุ่น ที่ถือเป็นประเทศเอเชียประเทศเดียวที่อยู่ในกรณีศึกษาในบทนี้ ซึ่งก็เช่นเดียวกันกับสหรัฐอเมริกาและฝรั่งเศสที่มีได้มีกฎหมายนี้ใช้คุ้มครองสิทธิลักษณะนี้โดยตรงแต่ได้ใช้บทบัญญัติของกฎหมายอื่น ๆ ในการให้ความคุ้มครองสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือสิทธิลักษณะใกล้เคียง

ในการพิจารณารูปแบบของกฎหมายที่ใช้คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในไทย ซึ่งก่อนที่จะพิจารณารูปแบบของกฎหมายดังกล่าวนี้ ก็เป็นการศึกษาถึงกฎหมายไทยต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสิทธิในลักษณะนี้ เช่น กฎหมายเครื่องหมายการค้า กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายอาหาร กฎหมายอาญา จากการศึกษาพบว่ากฎหมายไทยดังกล่าวมิได้ให้การคุ้มครองสิทธิลักษณะนี้โดยตรง และโดยมากเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคจากการสับสนหลงผิดในสินค้า ซึ่งกระจายไปตามส่วนต่าง ๆ ของกฎหมายดังกล่าว และไม่สามารถให้การคุ้มครองที่ครอบคลุมไปถึงการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามพันธกรณีในข้อตกลง TRIPs แต่อย่างไร โดยเฉพาะในส่วนของการคุ้มครองเพิ่มเติมในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ประเภทไวน์และสุรา ดังนั้นรูปแบบของกฎหมายที่ใช้ในลักษณะการคุ้มครองสิทธิลักษณะนี้ของไทยจึงควรอย่างยิ่งที่จะออกมา

ในรูปแบบของกฎหมายพิเศษ (Sui Generis) เพื่อให้เป็นกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาฉบับใหม่ที่ มีบทบัญญัติสอดคล้องกับพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในข้อตกลง TRIPs ตลอดจนมีบทบัญญัติที่ใช้คุ้มครองสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยที่ถือเป็นสิทธิที่มีลักษณะ เฉพาะตัว และเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคมเศรษฐกิจ การค้าของไทยอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ในส่วน of ข้อเสนอแนะที่ได้มาจากการศึกษาในบทต่าง ๆ นี้ ก็ได้นำมารวบรวมไว้เป็นข้อ เสนอแนะของบทนี้เพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ หรือแนวความคิดในการบัญญัติกฎหมายที่ใช้คุ้มครอง สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทย ที่มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ดังนี้

1. จากการศึกษาในเรื่องการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือสิทธิในลักษณะเดียวกัน ตามมาตรฐานของหลักเกณฑ์ระหว่างประเทศต่าง ๆ ที่ไทยเป็นสมาชิกเฉพาะข้อตกลง TRIPs ตาม WTO เท่านั้น การคุ้มครองสิทธิลักษณะนี้ของไทย ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะว่าไม่ควรอย่างยิ่งที่ไทย จะต้องรับมาซึ่งข้อกำหนดหรือเงื่อนไขของอนุสัญญากรุงปารีส หรือความตกลงเมดริดและความ ตกลงลิสบอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกฎหมายระหว่างประเทศที่มีบทบัญญัติที่ใช้คุ้มครองสิทธิ ลักษณะนี้อย่างเข้มงวด เพราะว่าเป็นบทบัญญัติที่ใช้ในการคุ้มครองสิทธิลักษณะนี้ซึ่งเหมาะกับ ประเทศที่มีแนวคิดในการคุ้มครองสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (โดยประเทศดังกล่าวมีจำนวน ของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นจำนวนมาก) อยู่ก่อนแล้ว และหากพิจารณาจากกฎหมายต่างประเทศ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วพบว่า ไม่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของ ไทยได้ เป็นเพราะกฎหมายต่างประเทศที่ได้ศึกษามาดังกล่าว เช่น ฝรั่งเศสกับสหรัฐอเมริกาและ ออสเตรเลีย มีแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิลักษณะนี้ที่แตกต่างกันมาก ทำให้รูปแบบของกฎหมาย ภายในประเทศเป็นไปตามผลประโยชน์ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในทางการค้าของประเทศ หรือระหว่าง ประเทศมากกว่า (เช่นแนวคิดในการใช้ชื่อสามัญกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เป็นต้น) การศึกษาแนว ทิศทางการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยจึงจำเป็นต้องพิจารณาจากสภาพการณ์ทั่วไปของไทย เป็นหลัก อีกทั้งไทยก็ยังมิได้ตระหนักถึงแนวคิดที่ว่าไทยจะมีการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยเข้มงวดหรือผ่อนปรนแต่อย่างใด ซึ่งหากพิจารณาจากความจำเป็นของไทยที่จะให้ความคุ้มครอง สิทธิลักษณะนี้ จากการศึกษาพบว่า การคุ้มครองสิทธิลักษณะนี้ของไทยขณะนี้อาจจะยังไม่มีส่วน ได้ส่วนเสียมากเท่าใดนักที่จะให้ความคุ้มครอง (เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศยุโรปที่มีสิ่งบ่งชี้ ทางภูมิศาสตร์อันมีชื่อเสียงอย่างโดดเด่นจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตามในอนาคตก็อาจเป็นไปได้ที่

หากมีกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในไทยจะทำให้แต่ละชุมชนพื้นที่ของไทยพัฒนาคุณภาพของสินค้าให้มีชื่อเสียงในวงกว้างต่อไป) การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายไทยจึงไม่จำเป็นต้องมีหลักเกณฑ์ใช้ในการคุ้มครองที่เข้มงวด ดังเช่นในกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศกำหนดไว้แต่อย่างใด ซึ่งข้อเสนอแนะต่อไปในประเด็นการให้ความคุ้มครองนี้ ผู้เขียนขอเสนอว่า กฎหมายไทยที่จะให้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้ เพียงแต่ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของข้อตกลง TRIPs ก็เพียงพอแล้ว และยิ่งไปกว่านั้น ควรมีบทบัญญัติที่สอดคล้องเพียงมาตรฐานขั้นต่ำของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตาม TRIPs นี้เท่านั้น ไม่ควรขยายการคุ้มครองออกไปมากกว่าพันธกรณีที่เป็นมาตรฐานขั้นต่ำ

2. จากการศึกษาที่พบว่ากฎหมายไทยมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์น้อยมาก และไม่สามารถครอบคลุมไปถึงพันธกรณีตามข้อตกลง TRIPs ในเรื่องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ทั้งหมด การที่จะนำบทบัญญัติตามพันธกรณีดังกล่าวไปแทรกอยู่ในกฎหมายต่าง ๆ ของไทยที่เกี่ยวข้องจึงมีข้อจำกัดอยู่มาก และไม่มี ความเหมาะสมเท่าใดนัก ดังนั้นระบบการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทย จึงควรอย่างยิ่งที่จะออกมาในรูปแบบของกฎหมายพิเศษ (Sui Generic) ที่เป็นกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาฉบับใหม่ซึ่งไม่อยู่ภายใต้กฎหมายอื่น ๆ ตลอดจนการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น ๆ อันเนื่องมาจากกฎหมายอื่น ๆ ดังกล่าวคือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคฯ พระราชบัญญัติอาหาร ฯ ประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นมิได้เป็นการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่สามารถที่จะครอบคลุมพันธกรณีดังกล่าวได้ทั้งหมด อีกทั้งไม่สามารถขยายบทบัญญัติของกฎหมายให้มีผลไปถึงการคุ้มครองสิทธิในลักษณะนี้ได้แต่อย่างใด และในกรณีของพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า ฯ ที่อาจนำบทบัญญัติในส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะเครื่องหมายรับรองมาใช้ในการคุ้มครองสิทธิประเภทนี้ได้เช่นกัน เพียงแต่ว่าบทบัญญัติของกฎหมายเครื่องหมายการค้าดังกล่าว มีข้อจำกัดอย่างมากที่ไม่สามารถครอบคลุมพันธกรณีได้ทั้งหมด อีกทั้งมิได้มีการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยตรงอีกด้วย และที่สำคัญแนวคิดและที่มาของสิทธิในสองลักษณะนี้มีความแตกต่างกันอยู่ในตัว สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงไม่สมควรอย่างยิ่งที่จะอยู่ร่วมกับเครื่องหมายการค้า หรือใช้บทบัญญัติของเครื่องหมายรับรองเพื่อคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้

3. บทบัญญัติที่จะใช้ในการคุ้มครองสิทธิลักษณะนี้ ควรกำหนดขึ้นอย่างชัดเจน และเป็นไปตามรูปแบบของพระราชบัญญัติเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาที่มีอยู่ของไทย เช่น คำนิยามลักษณะของผู้ที่จะได้รับการคุ้มครองสิทธิเงื่อนไขของการให้ความคุ้มครอง ระยะเวลาการคุ้มครอง บทกำหนดโทษ เป็นต้น โดยที่รูปแบบของการคุ้มครองดังกล่าว ก็จะต้องมีความเหมาะสมกับ

สถานะทางการค้า และผลประโยชน์ของประเทศ แต่ทั้งนี้จะต้องเป็นบทบัญญัติที่ให้การคุ้มครองที่ไม่เกินไปกว่ามาตรฐานขั้นต่ำตามพันธกรณี (เหตุผลจากที่กล่าวมาแล้ว ในบทที่ 3)

4. รายละเอียดที่เป็นบทบัญญัติตามข้อเสนอแนะ 3 นั้น

4.1 ในเรื่องคำนิยามที่ควรกำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ แต่ทั้งนี้จะต้องสอดคล้องและเป็นไปตามบทบัญญัติในมาตรา 22 วรรคแรก ของข้อตกลง TRIPs โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทย

4.2 เงื่อนไขในการได้รับการคุ้มครองที่จะต้องกำหนดองค์ประกอบอันเป็นลักษณะที่สำคัญของการคุ้มครองสิทธิลักษณะนี้ คือองค์ประกอบทางด้านมนุษย์และองค์ประกอบทางด้านธรรมชาติ ทั้งที่การยื่นคำขอรับสิทธิจะต้องแสดงถึงลักษณะเด่นของสินค้าว่าเป็นไปตามเงื่อนไขด้านใดด้านหนึ่ง ก็สามารถจะได้รับการคุ้มครอง อีกทั้งการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ก็เป็นประเด็นสำคัญที่ควรอยู่ภายใต้เงื่อนไขของการคุ้มครองสิทธิลักษณะนี้ด้วย เพื่อรองรับสถานะของเจ้าของสิทธิ ตลอดจนเป็นการควบคุมทางทะเบียน โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อเจ้าของสิทธิอีกด้วย

4.3 ระยะเวลาการคุ้มครอง ที่ไม่ควรจะกำหนดระยะเวลาการคุ้มครองไว้เหมือนเช่นทรัพย์สินทางปัญญาส่วนใหญ่ เพราะว่าสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้นับได้ว่ามีลักษณะโดดเด่นอย่างยิ่งหากเทียบกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น ที่อาจได้มีการสร้างสรรค์ลักษณะเฉพาะขึ้นมาโดยมนุษย์ แต่เป็นเพราะธรรมชาติของแต่ละชุมชนมีลักษณะเด่นเป็นพิเศษในการสร้างสินค้ามีคุณสมบัติเฉพาะตัว ที่ไม่เหมือนกับที่อื่นใด การที่จะให้มีการกำหนดระยะเวลาในการคุ้มครองสิทธิประเภทนี้ ที่หากว่าเป็นกำหนดเวลาดังกล่าวแล้ว สิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะตกเป็นสิ่งที่ใช้ได้ทั่วไปนั้น ก็จะไม่เป็นธรรมต่อผู้ผลิตในพื้นที่ดังกล่าวได้ แต่ทั้งนี้อาจมีการพิจารณาที่ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ไม่มีการใช้หรือเลิกผลิตในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์นั้น ก็อาจเป็นปัญหาที่ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าว ยังคงได้รับการคุ้มครองหรือไม่ ตลอดจนระยะเวลาการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีได้กำหนดระยะเวลาการคุ้มครองไว้ อันเป็นผลให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าว ที่แม้ว่าจะเลิกใช้ไปแล้ว ยังคงได้รับการคุ้มครองหรือไม่ ในการนี้ผู้เขียนมีความเห็นประกอบข้อเสนอแนะว่า อาจพิจารณาตามมาตรา 24 วรรค 9 ของข้อตกลง TRIPs ที่ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หากไม่มีการใช้แล้วในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ก็จะไม่ได้รับการคุ้มครองหรือสิ้นสุดการคุ้มครองในพื้นที่ที่เป็นแหล่งกำเนิดของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และในการเลิกใช้ที่ไม่ได้รับการคุ้มครองนี้กำหนดระยะเวลาที่ได้ให้ความคุ้มครองตลอด ก็จะสิ้นสุดไปกับสิ่งบ่งชี้ทาง

ภูมิศาสตร์ที่ได้เลิกใช้ไปแล้วด้วย ซึ่งทั้งนี้การที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่ได้รับการคุ้มครองนี้ อาจรวมไปถึงกรณีที่ว่า พื้นที่ทางภูมิศาสตร์นั้นสูญเสียคุณลักษณะเฉพาะตัว อีกด้วย เช่น ในกรณีที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในพื้นที่หนึ่งไม่สามารถหาวัตถุดิบเพื่อใช้ผลิตสินค้าอีกต่อไป หรือในกรณีที่สินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แต่ต่อมาชุมชนที่ผลิตสินค้านี้ไม่สามารถผลิตสินค้าให้เป็นที่ไปตามเงื่อนไขที่จะได้รับการคุ้มครองและได้ถูกยกเลิกการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้ ก็จะถือว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวไม่ได้รับการคุ้มครองเช่นกัน

4.4 มีบทบัญญัติที่ใช้ในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในไวน์ และสุราเพื่อให้เป็นไปตามพันธกรณี ตามมาตรา 23 ของข้อตกลง TRIPs

4.5 การละเมิดสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยถือตามหลักสิทธิของเจ้าของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ที่หากผู้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มิได้อยู่ในชุมชนพื้นที่ที่อาจถือเป็นการละเมิดต่อสิทธิของเจ้าของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้

4.6 การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของคนต่างด้าว ต้องเป็นไปตามหลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติและหลักปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับอนุเคราะห์

4.7 สภาพบังคับที่ควรใช้มาตรการทางแพ่ง โดยกำหนดให้ผู้ละเมิดต้องชำระค่าปรับโดยชำระให้แก่ผู้เสียหายด้วย ซึ่งก็น่าจะเป็นการเพียงพอแล้ว ไม่จำเป็นต้องใช้มาตรการทางอาญาแต่อย่างใด

5. การคุ้มครองสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีได้ถือว่าเป็นสิทธิเฉพาะตัวของบุคคลผู้หนึ่ง เหมือนดังเช่น การคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น เจ้าของหรือผู้มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อาจเป็นบุคคลที่เป็นผู้ผลิตในชุมชนใดชุมชนหนึ่ง ซึ่งอาจมีเป็นจำนวนมากได้ ดังนั้นในส่วนการดำเนินการเพื่อได้รับการคุ้มครองนี้ ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะว่า

5.1 เป็นหน้าที่ของผู้ผลิตในชุมชนที่จะต้องรวมกลุ่มกัน เพื่อสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัวของสินค้าในชุมชนให้มีมาตรฐาน ตลอดจนให้เป็นที่ไปตามเงื่อนไขต่าง ๆ ที่จะได้รับการคุ้มครองสิทธิ โดยที่ชุมชนดังกล่าวนี้อาจจัดตั้งขึ้นมาเป็นสมาคม ที่มีการกำหนดรูปแบบ และหลักเกณฑ์ในการดำเนินการคุ้มครองสิทธิลักษณะนี้และการบริหารงานของสมาคมผู้ผลิตดังกล่าว ที่อาจมีหน่วยงานของรัฐบาลควบคุมอีกที หรือการที่สมาคมผู้ผลิตในพื้นที่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย

เพื่อมีอำนาจในการดำเนินการฟ้องคดีต่อผู้ละเมิดสิทธิในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของผู้ผลิตที่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลนี้โดยตรงได้

5.2 หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเช่นกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ อาจต้องเข้ามาดำเนินการเพื่อให้ชุมชนดังกล่าวเกิดความรู้ความเข้าใจ ถึงความสำคัญและประโยชน์ของการคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของการคุ้มครองสิทธิประเภทนี้ โดยอาจตั้งคณะทำงานขึ้นมาในระดับจังหวัด หรือระดับภาค เพื่อคอยแนะนำถึงการคุ้มครองสิทธิ ตลอดจนขั้นตอนต่าง ๆ ที่ให้สินค้าที่เป็นไปตามเงื่อนไขการขอรับสิทธิได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ซึ่งเหตุที่รัฐจะต้องเข้ามาดำเนินการในช่วงแรกนี้ ก็เพราะว่า กฎหมายคุ้มครองสิทธิในลักษณะ ถือเป็นเรื่องใหม่มากในไทย ที่หากมีการใช้บังคับกฎหมายในส่วนนี้แล้ว ก็อาจเป็นไปได้ว่าผู้ผลิตสินค้าในชุมชนที่อยู่ในหลักเกณฑ์การขอรับสิทธิการคุ้มครอง อาจยังไม่เข้าใจถึงหลักเกณฑ์ รายละเอียดต่าง ๆ ของการคุ้มครองสิทธิในลักษณะนี้

6. เมื่อพิจารณาจากการที่ไทยมีพันธกรณีเพื่อให้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ในช่วงเวลาไม่เกิน 5 ปี (ตามข้อตกลง TRIPs ภาค 6 ที่เป็นบทที่ใช้ในช่วงปรับเปลี่ยน) นับแต่วันที่ ข้อตกลง TRIPs มีผลบังคับใช้ในวันที่ 15 เมษายน 2537 ซึ่งก็คือไทยยังมีกำหนดเวลาที่จะต้องมีการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ อีกประมาณ 2 ปี 6 เดือน ในการนี้ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะว่า หากไทยยังคงมีเวลาเพียงพอสำหรับการมีกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ที่อาจบัญญัติกฎเกณฑ์คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อย่างกว้าง ๆ มาใช้ในขณะนี้เพื่อรอให้คณะมนตรี TRIPs (ซึ่งมีหน้าที่กำกับดูแลการดำเนินการตามข้อตกลง เพื่อประเทศสมาชิกปฏิบัติตามพันธกรณี) พิจารณาว่า กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยดังกล่าวนี้สามารถครอบคลุมหรือไปตามพันธกรณีแล้วหรือไม่ และหากว่าคณะมนตรี TRIPs พิจารณาแล้วเห็นว่ายังไม่เป็นไปตามพันธกรณีหรือจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไข ไทยก็ยังมีเวลาดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามข้อเสนอของคณะมนตรี TRIPs ได้ แต่หากว่าไทยมีเวลาจำกัดเพื่อการมีกฎหมายรองรับกับพันธกรณีนี้ ก็อาจเป็นไปได้ว่า ไทยต้องตระหนักอย่างดีว่ากฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สามารถให้เป็นไปตามข้อตกลง TRIPs โดยพิจารณาจากมาตรฐานขั้นต่ำตามพันธกรณีได้